

STUDII ȘI CERCETĂRI: PSIHOLOGIE

INFLUENȚA FACTORILOR SOCIOCULTURALI ASUPRA FAMILIILOR MIXTE

Carolina PLATON, Ina CRASNOJON-LABA

Catedra Psihologie

At the present stage, the phenomenon of migration took such a scale that it threatens to transform the European countries into multi-ethnic societies. Ethnic mixed marriages raise a wide range of questions related to parents' cultural identities, being a meeting spot of two national cultures.

Each ethnic community elaborates its own representations on how they should be and tends to keep this resulted image in the national conscience, to display it in traditions, actions and relations with the representatives of their own people.

In our multi-ethnic society, marriages between representatives of different ethnic groups are a natural thing. Henceforth, there results the necessity to learn about the psychological particularities of cohabitation, both as individual and social tasks.

Familia reprezintă o formațiune socială pluristratificată și constituie celula de bază a societății în care sunt exprimate calitățile organizării, a comunității și a structurii sociale. Ea se manifestă ca o instituție socială, ca un microgrup, un obiect și un subiect al salturilor istorice ce păstrează și transmite din generație în generație cunoștințele, cultura și alte valori spirituale și sociale.

În viziunea antropologului francez Claude Levi-Strus, familia este un grup organizat, care își are originea în căsătorie și constă din soț, soție și copiii născuți din uniunea lor. Grupul familial este unit prin drepturi și obligații morale, juridice, economice, prin alte genuri de răspundere reciprocă și atașare emoțională. Familia este o comuniune de oameni care își apără tainele sale, lumea sa interioară de influența factorilor externi.

În opinia psihologului Daria Mirea, calitatea vieții familiale este determinată atât de exterior - cadrul social-cultural, nivelul de satisfacere a nevoilor materiale (hrană, locuință, buget, confort, posibilități de consum cultural), cât și din interior. Aceasta din urmă poate fi estimată prin intermediul mai multor indicatori al căror impact este esența în orice predicție familială: a) climatul socioafectiv; b) bunăstarea sexuală; c) autenticitatea comunicării dintre parteneri și copiii lor; d) păstrarea echilibrului dintre fuziune și autonomie psihologică; e) sănătatea psihică și somatică a membrilor familiei.

Datele experimentale și realitatea confirmă că în familie se formează baza relațiilor, atitudinilor personalității față de reprezentanții altor comunități etnice. Omul, de la cea mai timpurie vârstă, devine purtător de tradiții și obiceiuri, apreciază aspectele pozitive ale națiunii căreia îi aparține.

Istoria, nu de puține ori, vorbește despre acele situații, când unele comunități etnice, aflându-se în perioade critice, recurgeau la căsătoriile interetnice în scopul reproducerii, împuternicirii potențialului lor genetic.

La etapa actuală fenomenul migrației a luat o asemenea amploare, încât riscă să facă din țările europene societăți plurietnice. Căsătoriile etnic mixte pun o serie întreagă de întrebări legate de identitățile culturale ale partenerilor, măsură în care ele sunt locuri de întâlnire a două identități naționale. Familiile etnic mixte trebuie ocrotite față de intoleranța eventuală a celor din jur.

În dependență de apartenența etnică, națională și religioasă, pot fi delimitate mai multe tipuri de familii:

- partenerii cărora sunt apropiați după caracteristici etnice și naționale au aceeași religie, tradiții și valori asemănătoare;
- cu parteneri diferiți din punct de vedere etnic și național, având religie, cultură și deprinderi de viață diferite;
- în care partenerii au aceeași religie, caracteristici culturale asemănătoare, dar naționalitate sau etnie diferită.

Fiecare comunitate etnică își elaborează propriile reprezentări despre cum ar trebui să fie o familie perfectă, care ar trebui să fie comportamentul partenerilor în viața de cuplu. Aceste reprezentări sunt menținute de către subiect în conștiința națională, se manifestă în tradiții, acțiuni și în relațiile cu reprezentanții poporului său.

Coeziunea și stabilitatea familiei interetnice, ca și a celei monoetnice, este influențată de un șir de factori interni (dragostea, toleranța, încrederea reciprocă, sistemul valoric, stereotipurile etc.) și factori externi

(economia, legislația, religia, politica statală, teritoriul, mediul înconjurător etc.). Acțiunea acestor factori va fi mai intensă din cauza apartenenței indivizilor la sisteme etnoculturale diferite. Odată căsătoriți, partenerii cuplului conjugal etnic mixt, trec prin următoarele etape:

I. Cunoștința primară cu viața de familie și formarea unor reprezentări comune despre ea, în special dacă soții sunt reprezentanți ai diferitelor etnii;

II. Formarea reprezentărilor vis-à-vis de familia proprie ca fiind etnic mixtă;

III. Realizarea propriilor percepții despre familiile etnic mixte în căsătoria personală;

IV. Acumularea experienței vieții de familie în mediul mixt;

V. Îmbunătățirea continuă a relațiilor familiale în procesul întăririi legăturilor conjugale.

La prima etapă a formării relațiilor conjugale, de obicei se realizează adaptarea rolurilor sociale și adaptarea interpersonală la condițiile de viață familială. Este perioada înțelegerii reciproce, deprinderilor, distribuirea rolurilor sociale, aranjarea locului de trai și organizarea timpului liber.

Dacă soții sunt reprezentanți ai diferitelor etnii, de obicei nu se aranjează totul așa, precum ar trebui să fie; ei se confruntă cu diferite probleme care necesită soluționarea fără a ofensa apartenența etnică a fiecăruia.

Aceasta este una dintre cele mai dificile și periculoase etape din punct de vedere al stabilității, deoarece chiar și cele mai mici certuri, înfrumusețate de un specific etnic, pot provoca respingerea între soți.

Cercetările au determinat că factorul ce contribuie la menținerea cuplului conjugal este dragostea, care acoperă toate neînțelegerile.

La cea de-a II-a etapă a formării relațiilor familiale, după apariția primului copil, are loc o modificare importantă în relațiile dintre soți, care duce la schimbarea în structura rolurilor; apariția responsabilităților parentale, distribuirea bugetului și timpului. La această etapă nu sunt încă formate interesele comune, înțelegerea reciprocă a soților și persistă probleme serioase.

Cel mai important este că soții sunt obligați să se gândească serios asupra principiilor internaționale de educare în familia lor, nu numai cele referitoare la nașterea copilului, ci și la dezvoltarea autocunoașterii, la perspectivele adaptării culturale pe viitor la mediul înconjurător.

O importanță majoră o are repartizarea obligațiilor casnice între partenerii de etnii diferite. De exemplu, în multe familii numai după nașterea copilului soțul începe să-i ajute soției.

Studiile psihologice efectuate arată că tinerii diferitelor etnii, iubindu-se și intenționând să se căsătorească, nu se gândesc serios la dificultățile ce apar în viața de cuplu conjugal.

A III-a etapă se caracterizează prin tendința spre stabilitatea și întărirea relațiilor maritale. Sunt complet repartizate rolurile sociale și ele încetează să mai fie surse de conflict. Este evidențiat un lider în fiecare funcție.

Însă această perioadă este complicată în ceea ce privește educația copiilor, care poartă un specific național. Părinții realizează, în educarea copilului său, tradiții, valori specifice ambelor etnii.

Etapă a IV-a se deosebește printr-o stabilitate în relațiile de familie. Trebuințele de bază sunt orientate spre educarea copiilor. Foarte frecvent copiii influențează asupra corectitudinii comportamentului adulților. Pentru soți este importantă aprecierea faptelor lor, deciziilor, motivele acțiunilor, în timp ce copiii le descoperă orice nuanță posibilă în relațiile interpersonale.

Tot în această etapă, soții își acordă mai mult timp unul celuilalt și recurg la măsuri mai afective în ceea ce privește nivelul cultural, intelectual, ei încearcă să îmbunătățească aspectul intim. Pe de altă parte, în această etapă soții încearcă să înțeleagă lumea interioară a persoanei dragi.

Este important dacă soții au locuit până la căsătorie în medii etnice omogene sau neomogene. De regulă, persoanele, venind din medii multietnice, sunt mai flexibile și mai deschise pentru înțelegerea sau aderarea la valorile altor etnii.

Cercetările demonstrează că în familie se pun bazele formării atitudinilor față de alte etnii. Anume în familie, chiar la o vârstă mică fiind, omul devine purtător al tradițiilor și obiceiurilor, valorilor culturale și sociale ale propriei etnii. Vorbind însă despre familiile etnic mixte, acest proces diferă, având specificul și subtilitățile sale. Firește, la confluența a două culturi în viața de familie, a două modele etnice de căsnicie și a diferitelor practici educative, pot apărea și dificultăți printre care: confruntarea frecventă a părinților cu dorința copiilor de a stabili tranșant care dintre norme, reguli, tradiții e mai bună, corectă, în timp ce strategia părinților este de a transmite și promova ambele modele în cauză, considerându-le egale, bune și corecte; negativismul propriu copilăriei sau adolescenței poate deveni mai dramatic în astfel de familii. Aceste crize tranzitorii se pot explica atât prin gradul mai mare de libertate al copiilor, cât și prin solicitările crescute față de ei în familiile respective, care îi fac uneori refractari la formele de comportament social cerute. Este însă adevărat că, în fiecare caz, acționează și o serie de împrejurări cu totul particulare, deosebit de concrete, proprii evoluției prin care trece fiecare familie.

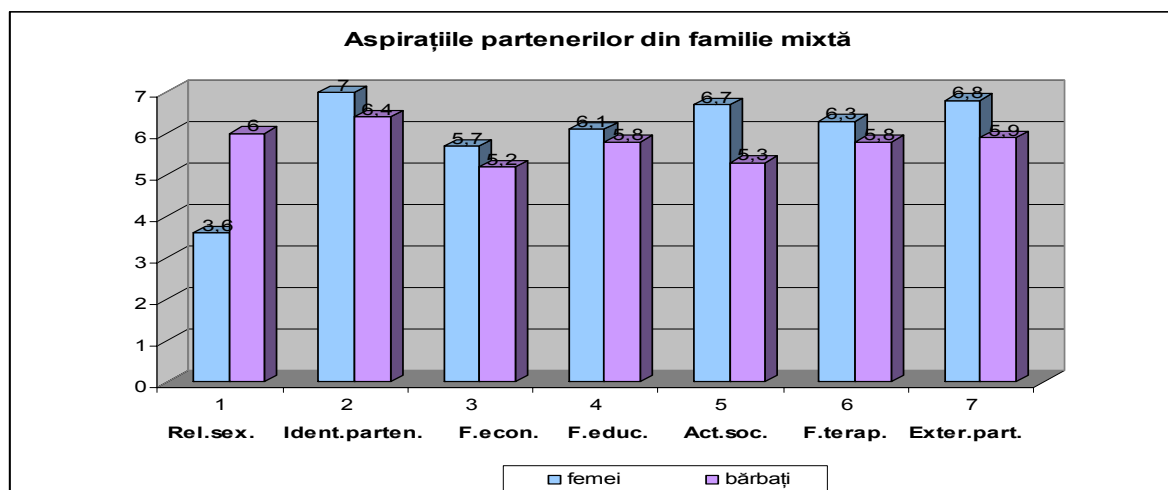
Depășirea stereotipurilor, vis-à-vis de funcțiile soțului și soției, datorită schimbărilor survenite în statutul social economic al familiei, a condus inevitabil la o restructurare profundă a autoconștiinței femeii. Acum femeia se poate manifesta ca personalitate și în afara familiei. Acest fapt a influențat și statutul bărbatului în familie, rolul său încetând de a mai fi dominant în mod necondiționat.

În cele mai multe culturi și societăți, stereotipiile de sex sunt foarte pronunțate. Cu extrem de puține excepții, ele *sunt în general pozitive în favoarea bărbatului* și mai puțin pozitive pentru femeie. I. Broverman și colaboratorii săi (1970) au demonstrat experimental acest lucru, rugând experții clinicieni să examineze aceeași listă cu trăsături bipolare și să indice: a) care pol e mai dezirabil social; b) care pol caracterizează mai mult femeile și care bărbații. A rezultat astfel o asociere predominant pozitivă între „bărbat” și „dezirabil” și una negativă (chiar dacă nu mare) între „femeie” și „dezirabil”.

Asupra familiilor cu parteneri din aceeași etnie și familiilor cu parteneri din diferite etnii influențează atât factori externi, cât și interni. Doar că în familiile interetnice influența lor se va amplifica în dependență de apartenența partenerilor la diferite sisteme etnoculturale. Stabilitatea și continuitatea cuplului sunt determinate de grupul de factori: externi – se referă la religie, mediul de trai, obiceiuri etc., și interni – încredere, toleranță, valori, stereotipuri.

Studierea influenței factorului etnic în așteptările de rol, atât în familiile etnic mixte, cât și în familiile de conaționali, permite a stabili unele date importante despre diferențele referitoare la montajele femeilor și bărbaților față de funcțiile familiei. Anume relațiile stabilite într-un grup marital pot influența evoluția și dezvoltarea societății respective, la fel cum și mediul social își poate manifesta impactul asupra existenței cuplului.

Corespunzător celor menționate mai sus, presupunem că există diferențe între montajele față de aspirațiile de rol în familie, la partenerii din familiile etnic mixte și cei din familiile de conaționali.

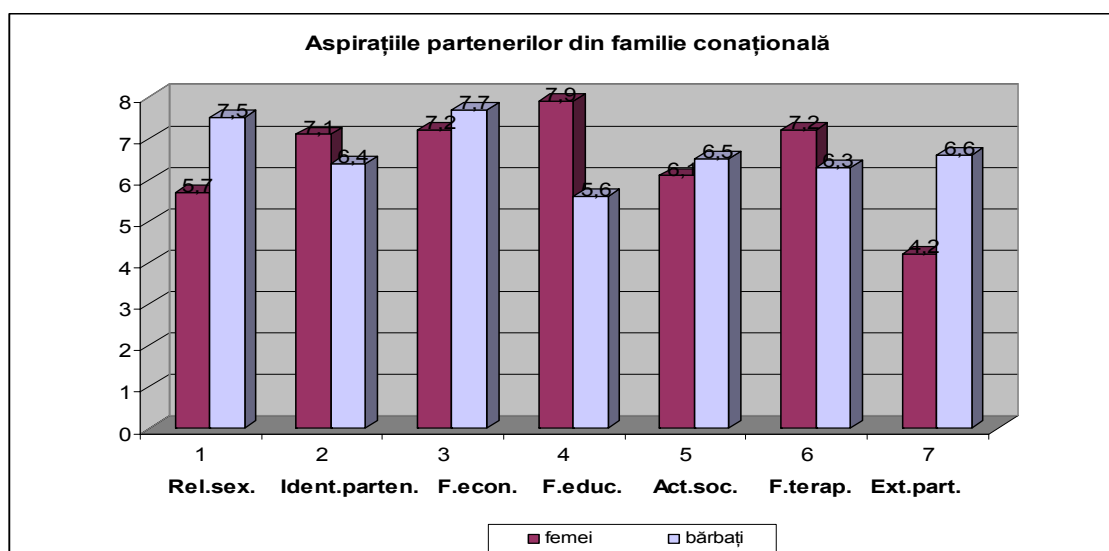

Referitor la aspirațiile partenerilor din familiile etnic mixte, conchidem următoarele:

- la scala „laturii sexuale” este evident că pentru bărbați armonia sexuală servește drept condiție importantă a fericirii familiale; în timp ce pentru femei această funcție nu este într-atât de importantă;
- la scala „identificarea cu partenerul” se observă că femeile consideră foarte important pentru viața de cuplu compatibilitatea părerilor, intereselor, valorilor, modului de petrecere a timpului liber;
- la scala „activismul social” am depistat că soția așteaptă ca partenerul să se ocupe de relațiile externe ale familiei; soția apreciază înalt activismul profesional al soțului.

Rezultatele obținute la celelalte scale scot în vileag următoarele:

- atât soțiile, cât și soții așteaptă ca partenerul să se implice în realizarea funcției gospodărești; dar la soții (ele) sunt mai evidente aceste aspirații, ele așteaptă ca soții (ei) să asigure familia;
- la scala „funcția educativă” observăm că soțiile așteaptă ca și partenerul să se implice în îngrijirea și educația copiilor. Soțiile consideră această funcție destul de importantă pentru ambii părinți în cadrul familiei, dar în general și-o atribuie lor;
- la scala „funcția terapeutică” observăm că soțul așteaptă ca soția să-și asume funcția de lider emoțional al familiei; soția este cea care va crea atmosfera de susținere morală și emoțională; dar nici soțul nu renunță în unele situații la rolul de terapeut;
- referitor la scala „exteriorul partenerului”, menționăm că rezultatele indică dorința soțului de a avea o soție simpatcă, în schimb soția se concentrează mai mult asupra propriului exterior.

În ceea ce privesc aspirațiile partenerilor din familiile conaționale, observăm următoarele:

- la scala „relații sexuale” este evident faptul că pentru bărbați armonia sexuală servește drept condiție importantă a fericirii familiale; dar spre deosebire de femeile din cuplul mixt, acestea acordă și ele importanță funcției date;
- la scala „funcția educativă” rezultă că femeile așteaptă mai mult decât bărbații ca funcția dată să fie atribuită partenerului. Menționăm că aceasta este una dintre funcțiile cele mai importante în familie pentru femei;
- la scala „exteriorul partenerului” observăm că bărbații apreciază mult exteriorul partenerii, în timp ce femeile acordă mai multă atenție propriului exterior și mai puțin al partenerului.

Studiul efectuat ne-a oferit posibilitatea să deducem unele concluzii, care pot servi drept repere în cercetarea familiilor debutante privitor la cunoașterea mai profundă a partenerilor conjugați.

Pentru construirea eficientă a vieții familiale, membrii cuplului trebuie să-și cunoască reciproc atât particularitățile individuale, identitatea psihologică, cât și orientările valorice, atitudinile față de funcțiile familiei, aspirațiile de rol, trebuințele, interesele etc.

O astfel de cunoaștere permite partenerilor orientarea spre celălalt, decentrarea, trecerea de la egocentrism la altruism. Fiecare individ devine membru al cuplului familial, având deja unele reprezentări despre rolurile familiale, formate în mediul social în care a crescut. Cunoașterea acestor reprezentări facilitează găsirea numitorului comun în ceea ce privește formarea propriului stil de repartizare a funcțiilor familiale.

Cunoașterea partenerului conjugal are loc treptat în cadrul vieții familiale, realizării funcțiilor familiale. Acest proces poate fi facilitat în cazul când membrii diadei familiale sunt plasați pe poziția celuilalt.

Bibliografie:

1. Băran-Pescaru A. Familia azi. O perspectivă sociopedagogică. - București, 2004.
2. Bourhis R., Leyens J. Stereotipuri, discriminare și relații intergrupale. - Iași, 1997.
3. Ciupercă C. Cuplul modern – între emancipare și disoluție. - București, 2000.
4. Dobson J. Căsătoria – împlinire sau frustrare. - Timișoara, 1994.
5. Dragostea, viața, familia. - Chișinău, 2000.
6. Iluț P. Sociopsihologia și antropologia familiei. - Iași, 2005.
7. Mitrofan I., Ciupercă C. Psihologia relațiilor dintre sexe. - București, 1997.
8. Mitrofan N. Cuplul conjugal. Armonie și dezarmonie. - București, 1989.
9. Mitrofan I., Mitrofan N. Elemente de psihologie a cuplului. - București, 1996.
10. Paladi Ch., Gagauz O. Familia: probleme sociale, demografice și psihologice. - Chișinău, 2005.
11. Tucicov-Bogdan A. Familia interetică în societatea civilă din România. - București, 1998.
12. Бендас Т.В. Гендерная психология. - Питер, 2006.
13. Ключников С. Семейные конфликты. - Питер, 2000.
14. www.google.ro

Prezentat la 23.12.2008